

3 склади	69 (12,8)
4 склади	36 (6,7)
5 складів	3 (0,5)
6 складів	1 (0,2).

Домінує двоскладовий ритм. Отже, перед нами неметричний вірш, ритм якого будується на зміні різнорідних повторів – від метра до вторинних ритмоутворювальних чинників (анакрузи, клаузули).

У вільному вірші В. Голобородька проявляється оригінальний почерк поета, який вирізняє його серед інших верлібрів тогочасної доби.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Віршознавчий аналіз верлібру як найбільш неоднозначної форми сучасного віршування показує, що основними ознаками поетичного тексту є не лише метр, рима, традиційна строфіка тощо. Вільні вірші «вільні» не тому, що в них відсутні ті чи інші ритмоутворювальні ознаки, а тому, що в них існує зв'язок іншого рівня.

Список використаної літератури

1. Бойчук Б. «Летюче віконце» Василя Голобородька / Б. Бойчук // Сучасність. – 1971. – Ч. 6 (126). – С. 32–37.
2. Голобородько В. Летюче віконце: [вірші] / Василь Голобородько. – Париж ; Балтимор : Смолоскип, 1970. – 234 с.
3. Голобородько В. Ми йдемо : [вірші] / Василь Голобородько. – К. ; Рівне : Планета-друк, 2005. – 1056 с. – (Першотвір).
4. Еліот Т. Музика поезії / Т. Еліот // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. – Л. : Літопис, 2001. – 832 с.
5. Жовтис А. Границы свободного стиха / А. Жовтис // Вопр. литературы. – 1966. – № 5. – С. 105–123.
6. Костенко Н. В. Українське віршування ХХ ст. : навч. посібник / Н. В. Костенко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. а Шевченка. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2006. – 287 с.
7. Кузьменко О. В. Поетика Василя Голобородька / О. В. Кузьменко. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2004. – 196 с.
8. Лотман Ю. М. Анализ поэтического текста. Структура стиха / Ю. М. Лотман. – Л. : Просвещение, Ленингр. отд-ние, 1972. – 271 с.
9. Музыка: энциклопедия / Под ред. Г. В. Келдыш. – М. : Большая Российская энциклопедия, 2003. – 672 с.
10. Підпалій А. В. Маргінальні форми в українській поезії ХХ століття: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06 / А. В. Підпалій ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2004. – 19 с.
11. Руссова С. Н. Масличная роща А. А. Тарковского / С. Н. Руссова // Анализ одного стихотворения: сб. ст. / Киев. пед. ин-т им. М. П. Драгоманова, каф. рус. и зарубежной лит. – К., 1991. – С. 37–48.

Статтю подано до редколегії
27.09.2012 р.

УДК 821.161.2-1.09

Ю. Д. Клімчук – аспірант Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

«Празький» та «Варшавський» тексти у творчості Є. Маланюка

Роботу виконано на кафедрі теорії літератури та зарубіжної літератури СНУ ім. Лесі Українки

У статті розглянуто та проаналізовано багатоаспектність образу Праги та Варшави як символічного та міфологічного простору в різних типах текстів, які є складниками єдиного «празького» та «варшавського» текстів в творчості Є. Маланюка. З'ясовано вплив цих образів як духовного, соціального та культурного феномену на свідомість і творчість Є. Маланюка. Досліджено різні іпостасі міста у його поетичній творчості з урахуванням того, що основний «міський текст» завжди являє собою усвідомлення присутності у просторі міста певних сакральних та метафізичних складників.

Ключові слова: урбаністична література, варшавський текст, празький текст, еміграція, рецепція, топос.

Климчук Ю. Д. «Пражский» и «Варшавский» тексты в творчестве Е. Маланюка. В статье рассмотрена и проанализирована многогранность образов Праги и Варшавы как символического и мифологического пространства в разных типах текстов, которые являются составными частями единого «пражского» и «варшавского» текстов в творчестве Е. Маланюка. Определено влияние этих образов как духовного, социального и культурного феномена на сознание и творчество поэта. Исследованы различные ипостаси города в поэтическом творчестве поэта с учетом того, что основной «городской текст» всегда являет собой наличие в пространстве города некоторых сакральных и метафизических составных.

Ключевые слова: урбанистическая литература, варшавский текст, пражский текст, эмиграция, рецепция, топос.

Klimchuk Y. «Prague's» and «Warsaw's» texts in E. Malanyuk's poetic works. In the article the polysemy of Prague's and Warsaw's images are viewed and analyzed as a symbolic and mythological space dimension in different types of texts, that belong to the single «prague's» and «warsaw's» text in E. Malanyuk's poetic works. The influence of these images is defined as spiritual, social and cultural phenomena upon the E. Malanyuk's conscious and poetry. Diverse town images in the poets' poetic works are investigated, taking into account that the main «town's text» is always the awareness of presence in town's space dimension some certain sacral and metaphysical components.

Key words: urbanic literature, Warsaw's text, Prague's text, emigration, reception, topos.

Постановка наукової проблеми та її значення. Місто як складний механізм, місце з великою густотою населення, центр матеріальної та духовної культур, точка перетину соціальних і економічних відносин, локус концентрації історії, культури та мистецтва стає предметом дослідження вчених різних галузей знань: історії і філософії, політології та соціології, літератури, економіки, географії й ін.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. У зону активної уваги світових гуманітарних студій проблеми дослідження міста як особливої семіотичної сфери потрапили у ХХ столітті. У західній науці до питання міста та суміжних з ним понять звертались К. Лінч (образ міста), Р. Барт (семіотика простору), Ч. Дженкс (текст, код, знак, синтаксис, семантика простору архітектури).

Вивчення цієї проблеми вітчизняними літературознавцями розпочалося порівняно недавно і спиралося в основному на дослідження та теоретико-методологічні розробки представників тартусько-московської семіотичної школи (Ю. М. Лотман, З. Г. Мінц, В. Н. Топоров, Б. А. Успенський). Представників цієї школи об'єднала ідея сприйняття міста водночас як тексту та механізму породження текстів.

Тема урбанізму є актуальною і для українського літературного дискурсу. На різні аспекти міського тексту та його семантичну реалізацію у творах української художньої словесності звертали увагу С. Андрусів, А. Біла, О. Білецький, Г. Грабович, Т. Гундорова, О. Гусейнова, С. Павличко, В. Просалова, Е. Соловей, Т. Тимошенко, В. Фоменко та ін.

Активним сплеском уваги до зображення європейських міст відзначається творчість українських поетів-емігрантів 20-30-х років ХХ століття, які з тих чи інших причин змушені були покинути батьківщину й емігрувати за кордон. Така доля спіткала і Є. Маланюка, який був чи не найбільш колоритною і суперечливою постаттю свого часу. За життя його називали і «українським фашистом», і «духовним Квазімодо», і «поетом апокаліптичних літ», і «поетом-державником».

Дослідженню творчості та біографії Є. Маланюка присвячено чимало праць як українських, так і закордонних вчених. Особливо варто відзначити у вивченні творчого доробку Є. Маланюка плідну роботу М. Неврлого, М. Ільницького, Л. Куценка, Н. Лисенка, Ю. Войчишин, В. Просалової та ін. Дослідженням поезії Є. Маланюка в контексті українсько-польських літературних зв'язків займалася Е. Циховська. Малодосліджену сторінку його біографії та творчості складає вплив Варшави і Праги на особистість автора та його поетичний доробок, формування світоглядних засад поета в еміграційний період. Тому у своєму дослідженні ми вперше в компаративному аспекті спробуємо окреслити образи цих європейських столиць у житті та творчості Є. Маланюка, що і складає **актуальність** нашої розвідки.

Мета розвідки полягає в дослідженні багатоаспектності поетичного образу міста, реалізованого у поезії Є. Маланюка через художнє відображення Варшави та Праги 20–30-х років ХХ століття; з'ясуванні впливу цих європейських міст як духовного, соціального, культурного феномену на творчість та життя поета.

Дослідження образу Варшави та Праги в нашій розвідці має два аспекти, які включають у себе реалізацію таких **завдань**: по-перше, вивчення взаємозв'язку біографії та творчості поета, який жив і працював у Варшаві та Празі, із життям цих столиць. Цей аспект дослідження охоплює детальне ознайомлення з документами, свідченнями сучасників, спогадами, автобіографічним і біографічним матеріалом, де фігурують постать Є. Маланюка та обставини його перебування у цих містах; по-друге, вивчення образів Варшави та Праги і «варшавського» та «празького» текстів відповідно на основі аналізу поетичної творчості Є. Маланюка, адже погляд автора на місто завжди вибіркового, глибоко індивідуальний.

Під «варшавським» та «празьким» текстом у нашому дослідженні розуміємо сукупність творів, присвячених конкретному образу міста. До таких творів відносимо не лише тексти, що включають поетичне відображення міста, а й дані про історію міста, його розвиток, архітектуру, міфологію та ін. В. Н. Топоров визначив «петербургський текст» як художню реалізацію образу міста [8, 354]. Ця дефініція може за аналогією поширюватися на «паризький», «московський», «берлінський», «празький», «лондонський», «дублінський» та інші тексти.

Матеріалом для дослідження слугують вибрані вірші, написані Є. Маланюком у період еміграції на території Польщі та Чехословаччини, документи, свідчення сучасників, спогади, автобіографічний та біографічний матеріал, щоденникові записи Є. Маланюка, нотатки, епістолярна спадщина.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Урбаністична тематика є наскрізною у творчості Є. Маланюка. У його поезії, щоденникових записах, листах представлено чимало міст, великих і малих, українських і зарубіжних. В одних він бував, затримуючись на короткий час, або відвідував їх проїздом. В інших – Варшава, Прага, Нью-Йорк – пройшла значна частина його життя.

З-поміж багатьох великих міст та маленьких провінційних містечок, чії образи знаходять свою художню реалізацію у його поезії, окрім українських міст, осібно місце займають столиці Польщі та Чехії. Відомо, що перші роки своєї еміграції Є. Маланюк провів у Празі та курортному містечку на березі Ельби – Подєбрадах, звідки у 30-х роках переїхав до Варшави.

Образи міст у поезії та епістолярній спадщині Є. Маланюка визначаються множинністю та поліфонізмом поетичних втілень – це і місто-спогад, і місто-жах, і місто-міф. Така багатогранність образів дають вже досить чітке уявлення про вагомість Варшави і Праги у житті та творчості поета, однак таку полісемантичність міських образів доцільно проаналізувати детальніше, як подвійний простір, виділяючи реальну й уявну (ідеальну) сторону міста, адже будь-яке місто – палімпсест реального та уявного, що характеризується накладанням міських «пейзажів душі» на пейзажі «тут і зараз», багатшаровістю культурних й історичних знаків-споминів. Такими містами-палімпсестами у житті та творчості Є. Маланюка були Прага та Варшава.

Час перебування у Празі – найромантичніший, найщасливіший час для представників української міжвоєнної поезії, вагоме місце серед яких займав і Є. Маланюк. Тут він об'єднав побратимів-літераторів, тут влаштував своє особисте життя, тут відкрився його творчий потенціал. У стінах Подєбрадської академії Є. Маланюк провів чотири з половиною роки студентом, здобуваючи диплом інженера-гідротехніка, що, як він стверджував, забирало час та енергію на шкоду творчості [3, 245]. Проте саме цей диплом та ґрунтовні знання, отримані за період навчання, дадуть йому пізніше можливість знайти роботу у Варшаві. Отримавши диплом у 1929-му році, він повертається до Варшави, яка стане його притулком майже на п'ятнадцять років (лютий 1929 – середина 1944) й ознаменує новий період на його життєвій ниві. Значимість Варшави у своєму житті визначав сам поет. «Щодо Варшави – так з нею зв'язаний міцно. І, певно, це добре...» – пише Є. Маланюк про столицю Польщі у листі від 3.10.1931 р. до львівського поета, бібліографа та видавця Є. Ю. Пеленського [2, 157].

Аналізуючи реальну іпостась Праги та Варшави у поетичній творчості Є. Маланюка, слід пам'ятати, що його біографія і творчість взаємопов'язані, та нерідко його вірші – це пряме відтворення тих чи інших картин празького і варшавського періоду життя, в яких з надзвичайною точністю відтворено внутрішній стан поета, його емоції та передано атмосферу міста.

Як відомо, рецепція міста залежить не лише від віку, соціального стану, освіти, інтересів людини, але й від настрою, побуту, з якими людина зіштовхується у місті, від пори року, погоди та інших суб'єктивних чинників. У людини, котра вперше потрапила у місто, існують певні стереотипи, які склалися під впливом почутого чи прочитаного раніше, того, з якими людьми чи подіями

асоціюється у неї це місто. Під час безпосереднього перебування людини у конкретному місті у неї виникає первинний його образ, який може або змінюватися, або доповнюватися, оскільки цей образ у свідомості людей не є нерухомим, аморфним, незмінним. Тому образ будь-якого міста – це суб'єктивна сукупність географічних, історичних, побутових та психологічних складників, які перебувають у складній взаємодії.

Локація Є. Маланюка в міському просторі, еволюція відносин «емігрант – місто» вибудовується не відразу, а має три етапи: неприйняття чужорідного міського простору, відчуття розгубленості та самотності в ньому; далі – поступове освоєння міського середовища, зближення з «чужим» простором, спроба діалогу з ним: здобуття освіти, перша робота, привітні люди, нові знайомства, друзі, створення сім'ї, а відтак – зародження оптимістичного погляду на своє перебування в місті; та, нарешті, примирення з містом, стабілізація стосунків «емігрант – місто». Поетичну реалізацію такого процесу рецепції Праги знаходимо у триптиху «Чужина», віршах «Гравень», «Так болісно, так хоро усміхнулись...», «Під чужим небом», «Подебрадці», «Осіння весна», «З літопису». А як наслідок – Прага та Варшава для поета – не просто складова часопростору, а автобіографічно насичений образ, середовище, що здійснює безпосередній вплив на формування його світогляду.

Асиміляція митця у празькому та варшавському просторі відбувалася у різні способи й етапи. Якщо з Прагою зав'язати діалог вдалось майже відразу, то неприйняття Варшави поетом продовжувалося аж до Другої світової війни. За словами Ю. Лободовського, Є. Маланюк *«не любив надвіслянської столиці і зневажав її, що мало змінитися тільки під час війни, але всупереч усьому варшавський брук сприяв йому більше, ніж бруки великих американських метрополій»* [9, 115].

Така відмінність у рецепції міського простору має певні причини. Стосовно Праги, то вона стала для Є. Маланюка місцем, де минули молоді роки його життя, це *«місто моєї молодості»* – як він сам любив називати її. Наталя Лівницька-Холодна, близька подруга Є. Маланюка, у своєму вірші «Спогад» найкраще відтворила духовний світ і тепло людських стосунків їхнього емігрантського оточення: *«Та доба була неповторна, / як поезія Маланюка, / Хто ж тепер підніме той стилос, / що стилетом серця проймав?»* [6, 98].

Будучи українським патріотом, Маланюк розумів, що чеський народ та його президент Т. Масарик прийшли на допомогу українським вигнанцям, надавши можливість багатьом із них отримати вищу освіту. На знак вдячності поет створив переспів українською мовою вірша чеського поета-сучасника Й. С. Махара «Голгофа», присвятивши твір дружині президента – пані Ц. Масариковій:

*А віддала дивилися ті жени,
Що йшли за ним, служили й проважали,
Від Галілеї до Єрусалиму –
Марія, Соломія й Магдалина* [4, 497].

Уряд Чехословаччини, дбаючи про національні кадри, змушував українців, які отримували вищу освіту в країні, шукати роботу за кордонами держави, тож після завершення навчання, залишивши все, Є. Маланюк подався до Польщі. До Варшави йому довелося їхати вже самому: дружина наполягала на розлученні, і довелося в чужій країні все починати спочатку. Рецепція поетом міста в однойменному вірші «Warszawa» малює столицю як похмуру, оповите безнадійністю місто. Є. Маланюк змальовує його темними кольорами: *«чорне місто»*, закуте в залізо. Епітет *«чорне місто»* проходить рефреном через кілька його творів: *«Гула Варшава, чорна і недобра»* (цикл «Міста, де минали дні»), *«Але й вночі не спить це чорне місто»* («З щоденника», 1936) [5, 375].

Не менш песимістичні настрої панують і у вірші «Мазовше», де Варшава також постає у похмурих тонах. Місцевість, на якій розташоване місто, змальовується сірими безнадійними фарбами: *«зимна мжичка, колючий туман та нерадінні сні»*, де *«ніколи не сяяла ласка даждьбога»* [5, 562]. На нашу думку, така кількість лексем з негативною семантикою, за допомогою яких автор передає своє сприймання мегаполіса – Варшави, підтверджує нагромадження негативних емоцій та хворобливий, пригнічений внутрішній стан поета.

Та у циклі «Міста, де минали дні» спостерігаємо поступове вкорінення поета у місто, його «оваршавлення». Про таку динаміку стосунків Є. Маланюка з містом згадував його давній приятель Улас Самчук після відвідин поета у Варшаві 1941 року: *«Нарешті я знайшов його в його кліматі, в його атмосфері, яку він любив, і вона йому пасувала. ... Маланюк, цей «дух степу», як сказав би наш*

друг Купчинський, знайшов у гордій столиці бунчужного шляхетства найкраще місце для вияву своїх романтичних візій і свого бурхливого темпераменту» [7, 42].

Ідеальні образи обох європейських столиць вимальовуються з усталених культурних міфів про них. Так, Варшава в інтерпретації Є. Маланюка постає в негативному значенні цього образу, що передає трагізм, драматизм, безвихідність ситуації і є прототипом міста, якому у біблійній та християнській традиції приписували негативне значення. Є. Маланюк, переосмислюючи у своїй творчості міф про Варшаву як культурний світовий центр, створює нову урбаністичну реальність і наповнює її негативними конотаціями, називаючи чорним містом, порівнюючи з місцем скупчення всього недоброго.

Прага, у свою чергу, постає «утіленням свободи духу», «культурною столицею», «кордоном між Західною і Східною Європою», «межею між християнською та іудейською культурами», «містом-душею», «містом-міфом». Саме воно поряд із Єрусалимом, Афінами, Римом стало світовим культурним символом.

Паралельно з емпіричним баченням міст Є. Маланюк міфологізує Прагу та Варшаву, сприймає їх міфічно. Поету як людині з сильною інтуїцією та надзвичайною чуттєвістю важко було не піддатись містичному ореолу цих столиць. Так, Прага старовинних храмів та палаців, кривих вуличок, старих будівель з галереями та таємничими провулками, темними сходами з масивними почорнілими розп'яттями закарбувалась у душі поета. Міф про Прагу та Варшаву, є собою частиною чеської та польської культурної свідомості на рубежі століть, не міг не відобразитися й у творчості Є. Маланюка, особливо якщо врахувати, що основний «міський текст» завжди являє собою усвідомлення присутності у просторі міста певних сакральних та метафізичних складників.

Тема Праги як символу Чехії проходить через значну частину поетичної творчості Є. Маланюка. У світі його поезії звичними є такі празькі емблеми, як Празький град, Карловий міст, празькі провулки, Золота вуличка, Влтава та інші: «*Так примиренно і так просто простує ніч. / На ликах Карлового Мосту відблиски свіч; [5, 193] / І на горі, де димно-сизий Град...*» [5, 315]. Символіка Праги як «серця Чехії» поєднується в нього з особистими глибокими почуттями до міста. Його сприйняття відбувається не лише на зримому, а й на глибокому почуттєвому рівні. Для нього це місто, яке не має меж ні в просторі, ні в часі – це місто у вічності: «*Тоді вищує промінь спраги – співуча мить! – / І вічність на каміннях Праги ляга спочить*» [5, 194]. У третьому вірші триптиху «Прага» фіксується своєрідний погляд зверху, де Прага постає у вертикальній перспективі як місто, яке має свій небесний прототип, що передує земному образу і за яким стоять ангели-охоронці:

*І глибоко внизу – срібний клекіт, –
В кам'яних берегах пропливала Влтава,
А над Прагою сяяли сонцем віки,
Чатувала архангелом слава [5, 194].*

Домінантне місце у віршах, присвячених Празі, займає саме місто як узагальнений образ: опис вулиць, парків, скверів, дворів, пір року... Так, у другому вірші триптиху «Прага» автор особливо тонко відчув свою єдність з празьким довкіллям, навіть якусь розчиненість у ньому. Він не просто відтворює красу празького літа, а ніби вдихає життя в усе, що його оточує. Природа для нього – жива, мисляча істота, якій властивий емоційно-психологічний стан, у жилах якої тече кров: «*Літо росте й проростає крізь все, – / Суть коріння і пружаються віти*»; «*Кров зелена кружляє по жилах рослин, / Людським тілом владає – червона*» [5, 193].

На відміну від світлої, божественної аури Праги, Варшава у Є. Маланюка охарактеризована відсутністю багатой кольорової гами; кольорова палітра польської столиці – це чорний та його відтінки. Вона постає містом пітьми, де блукають неприкаяні душі та панує хаос, цілковитий морок:

*Але й вночі не спить це чорне місто:
Заулками, алеями, садами
Минуле в нім блукає, як повія,
І тьма кишить від блудних, грішних душ [5, 375].*

Як бачимо, образ Варшави має яскраво виражену символіку негативного, деструктивного світу, по якому вештаються грішні блудні душі, життя тут абсурдне, нудне, метушливе та порожнє.

У поетичній рецепції Варшави характерним є подвійність образу як столиці: з одного боку, вона постає як цивілізоване європейське місто, а з іншого – втілює бажання поета підкреслити неповторність цього містичного міста, овіяного легендами з безліччю таємниць.

Образами-символоми в творчості Є. Маланюка є пражка Влтава та варшавська Вісла, які набувають символічного значення Лети – річки забуття у давньогрецькій міфології. Так, у вірші «На палубі, під зорями, удвох ...», написаному в Купальську ніч, ліричний герой виявляє вдячність долі за знайомство з Богумилою Савицькою, другою дружиною поета, якій і присвячена поезія:

– Наше свято!
Вечірня Вісла полум'ям понята,
І глибиною неба зорить Бог [5, 466].

Отже, минуле відходить у забуття і починається новий життєвий етап, де «і радість, і тривогу, / І привиди минулого, і біль» треба «забуття» і «різьбить свою дорогу» [5, 466].

У вірші «Warszawa» легко ідентифікувати пам'ятки-символи польської столиці, зокрема Бельведер (збудований перед 1739 р.), Уяздовські алеї. Митець веде умовний діалог з історією, використовуючи риторичні запитання: «В чорних вікнах – то племін чи плями? / Сірий привід – мана чи омана?» [5, 398]. Варшавський осінній Бельведер навіює тривожний стан, зумовлений появою туману у місті, його Є. Маланюк трактує метафорично як символ невизначеності, передчуття біди та негараздів.

Варшава і Прага для Є. Маланюка – міста, в образах яких накладається минуле і сучасне, історичне та міфічне. У віршах перетинаються історичний, особистісний та невблаганний світовий час. Дивлячись у минуле, поет з'єднує часи в єдиний простір існування людства. Минуле поступово переходить у сьогодення, адже без пам'яті про минуле неможливе майбутнє.

У поезії «Прага» Є. Маланюк перелічує усі ключові події, яким судилося відбутись на чеській землі, починаючи від часів Середньовіччя: «Тут мешкав Фавст. Хрестилися мечі. / Доба точила кров веселих воєн»; кризь революцію: «Руїн революційний ураган / Хитав шпильями всіх земних верховин» і аж до кінця століття: «Кінчався вік, бездушний, як порок, / Недужо меркло фосфоричне сьйво» [5, 315]. Митець захоплюється історією, культурою, традиціями, історичними пам'ятками чеської столиці, тому йому до болю прикро, що війна вчинила з містом. Так пише він у своєму щоденнику від 10.05.45: «Невидане обличчя Праги. Трудно уявити собі тепер, що то було перед недавнім часом місто моєї молодості. Воно було «під серпанком» в часі війни. Але, все ж, було. Сьогодні – це щось жахливо-незнайоме. А головне – люди, натовп, «вулиця». Місто Рільке – зникло. Порожні віконні рами ... Білий попіл ...» [3, 76].

Безумовно, Є. Маланюк захоплюється й історичним минулим Варшави, якій вдалося здобути незалежність і визвольна боротьба якої була йому близька, про що він зізнається, перебуваючи ще в таборах інтернованих: «Мимо волі приходить на думку аналогія з польським визвольним рухом, з роллю і завданнями польської еміграції під час боротьби поляків з москалями. Для уявлення цього можна порадити інтелігентним представникам нашої еміграції проштудіювати історію польської еміграції уважно: це – найліпша лектура для нас на чужині» [1, 18].

Спостерігаємо, як Є. Маланюк звертається до постатей чеських та польських митців. У поезіях «Мазовше» і «Warszawa» є звернення до Ф. Шопена та А. Міцкевича, а також до А. Міцкевича як охоронця міста з проханням стерегти серце Польщі від східних держав і від монголо-татарських орд: «... Стережи, стережи це місто, / вартівничий із бронзи, Адаме!» [5, 234]. У триптиху «Прага» присутні перегуки з лірико-філософськими поезіями австрійського поета Р. М. Рільке, оскільки його філософсько-поетичний світ, ідеї, естетика цікавили українського поета, про це свідчать такі рядки з твору:

Може, власне, в цім парку, мрійний юнак,
За ростом рослин слідкуючи тільки, –
Знаходив вічності тайний знак
Райнер-Марія Рільке [5, 193].

Образи Праги та Варшави доволі часто присутні у віршах Є. Маланюка, так би сказати, анонімно, однак ті, кому пощастило в житті зустрітись з цими чудовими містами, завжди легко вгадають їх силуети. Варшава – це низькі піщані береги без піску та граніту, пам'ятник-фонтан русалки, замок на воді та інші, які інспірували образи Є. Маланюка. А відлуння Праги у його поетичній творчості – це димно-сизий Град, готичні шпилі, прадавні бруки, черепичні покрівлі стріх.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Як бачимо, «варшавський текст» у творчості Є. Маланюка має двоїстий характер: з одного боку, він позначений здебільшого негативними конотаціями, місто набуває ознак ворожості, а з іншого боку, автор проектує образ європейського міста, де сучасне накладається на минуле. У свою чергу, «празький текст» – це не лише улюблені місця, які описано з неперевершеною точністю, а й почуття і спогади поета, за якими відчувається вгамований смуток і затихлий душевний щем. Дуже часто стосунки «герой–місто» мають автобіографічну основу і коливаються від цілковитого неприйняття до бажання героя злитися з містом, стати частиною його простору. «Празький», «варшавський» та інші локальні тексти у творчості Є. Маланюка є важливим предметом дослідження, що потребує подальшого вивчення.

Список використаної літератури

1. Військовий (Євг. М.) Про долю еміграції на чужині // Наша зоря. – Ланцут, 1922. – Ч. 28. – С.18.
2. Куценко Л. Dominus Маланюк: тло і постать / Леонід Куценко. – Вид. 2-ге, доп. – К. : Просвіта, 2002. – 368 с.
3. Маланюк Є. Нотатники (1936–1968) / Євген Маланюк ; упоряд. Л. Куценко. – К. : Тем-пора, 2008. – 335 с.
4. Маланюк Є. Поезії з нотатників (із недрукованої спадщини) / Євген Маланюк ; упоряд. Л. Куценко. – Кіровоград : Спадщина, 2003. – 95 с.
5. Маланюк Є. Поезії / Євген Маланюк ; упоряд. та передм. Т. Салиги, прим. М. Старовойта. – Львів : УПІ ім. І. Федорова ; «Фенікс Лтд», 1992. – 686 с.
6. Прохоренко О. Маланюк Є. Життя і творчість : навч.-метод. посіб. / Оксана Прохоренко. – Суми : Слобожанщина, 1998. – 132 с.
7. Самчук У. На білому коні. Спомини і враження / Улас Самчук. – Вінніпег : Тов-во «Волинь», 1980. – 251 с.
8. Топоров В. Петербург и петербургский текст русской литературы / В. Топоров // Метафизика Петербурга. Петербургские чтения по теории, истории и философии культуры / [отв. ред. Л. Морева]. – СПб. : Эйдос, 1993. – С. 205–235.
9. Lobodowski J. Poezja Jewhena Maianiuka / Jozef Lobodowski // Kultura. – Paryz. – 1968. – № 10/252. – S.111–128.
10. Malanjuk J. Pod cizim nebem (Zivot Jevhena Malanjuka) // Jevhen Malanjuk. – Praha : Ukrajinska iniciativa v CR, 2004. – 356 s.

Статтю подано до редколегії
17.09.2012 р.

УДК [821.162.1+821.162.2].09“189”

Л. М. Ковалець – доктор філологічних наук, доцент кафедри української літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

З історії українсько-польських літературних взаємин: Юрій Федькович у рецепції Каєтана Абгаровича (Абгара-Солтана)

*Роботу виконано на кафедрі української літератури
ЧНУ ім. Юрія Федьковича*

У статті розглянуто основні положення першої спеціальної літературознавчої студії про Юрія Федьковича – праці польського дослідника з Галичини Каєтана Абгаровича (Абгара-Солтана) викладаються як у контексті інших, переважно польськомовних досліджень про видатного українського письменника, так і з погляду своєї пов'язаності з особою реципієнта та його власним творчим самовираженням.

Ключові слова: Федькович, Абгар-Солтан, рецепція, студія, діалог культур, оригінальність, суб'єктивне, стимулювання до творчості.

Ковалець Л. М. Из истории украинско-польских литературных взаимосвязей: Юрий Федькович в рецепции Каєтана Абгаровича (Абгара-Солтана). В статье рассмотрены основные положения первой специальной литературоведческой студии о Юрии Федьковиче – работы польского исследователя из Галиции Каєтана Абгаровича (Абгара-Солтана) излагаются как в контексте других, преимущественно польскоязычных исследований о выдающемся украинском писателе, так и с точки зрения своей связанности с личностью реципиента и его собственным творческим самовыражением.